

Daniel Defoe

ROBINZONAS KRUZAS

Alma littera

vau į rytinį salos šoną, nes buvau įsitikinęs, kad laukiniai ten neatplaukia, taigi galėdavau eiti nesiimdamas tiek atsargumo priemonių ir taip neapsikraudamas ginklais bei amunicija, kaip leisdamasis kitu keliu.

XV SKYRIUS

Taip išgyvenau dar beveik dvejus metus. Bet vargšė mano galva, – kuri visada primindavo, jog yra tam, kad padarytų mano kūną nelaimingą, – per visus tuos dvejus metus buvo kupina įvairiausių planų ir sumanymų, kaip greičiau ištrūkti iš šios salos. Kartais ryždavausi dar sykį nuplaukti į sudužusį laivą, nors protas man sakė, kad neliko nieko, dėl ko būtų verta rizikuoti ir leistis į tą žygį. Kartais būdavau linkęs plaukti čia viena, čia kita kryptimi, ir tvirtai esu įsitikinęs, kad jei būčiau turėjęs tokią valtį kaip pabėgdamas iš Salės, būčiau išdrįšęs leistis į jūrą nepaisydamas, kur nuplauksiu.

Visos mano nelaimės buvo tikras įspėjimas tiems, kurie yra užkrėsti bendrosios žmonijos ligos, iš kurios, kiek žinau, kyla pusė vargų, – noriu pasakyti, kad žmonės būna nepatenkinti ta padėtimi, kurią Dievas ir gamta jiems skyrė. Nekalbant apie puikiuosius tėvo patarimus, kurių nepaisymas buvo, taip sakant, pirmapradė mano nuodėmė, vėlesnės tos pat rūšies klaidos kaip tik ir įstūmė mane į šį vargą. Jeigu toji apvaizda, laimingai apgyvendinusi mane Brazilijoje kaip plantatorių, būtų man įdiegusi saikingus troškimus ir aš būčiau buvęs patenkintas pamažu turtėdamas, tai per tą laikotarpį, kurį praleidau saloje, būčiau tapęs vienu stambiausių Brazilijos plantatorių. Esu įsitikinęs, kad jei per tokį trumpą laiką taip išplėčiau verslą, tai ten gyvendamas ir toliau būčiau didinęs savo turtą, ir dabar jo vertė siektų kokį šimtą tūkstančių moidorų. Ir kam man reikėjo palikti gerai įrengtą, klestinčią ir didėjančią plantaciją vien dėl to, kad išplaukčiau į Gvinėją atsigabenti negrų; juk kantrybė ir laikas tuo tarpu būtų taip padidinę mūsų kapitalą, jog būtume galėję nusipirkti negrų

čia pat vietoje iš tų, kurie verčiasi jų gaudymu. Nors jie mums būtų atsiėję gal šiek tiek brangiau, dėl kainos skirtumo toli gražu nebuvo verta tiek daug rizikuoti.

Bet jaunuoliams, matyt, yra lemta kvailioti, o vyresnio amžiaus žmonėms, pamokytiems ilgamečio, brangiai piršto patyrimo – apmąstyti jaunystės kvailybes. Taip atsitiko ir man. Tačiau manyje taip giliai buvo įsišaknijęs nepasitenkinimas savo padėtimi, jog vis mažiau apie galimybes ir priemones ištrūkti iš salos. Norint toliau pasakoti likusią dalį istorijos, gal bus pravartu skaitytojams trumpai paminėti pirmuosius kvailus mano sumanymus iš čia pasprukti ir kaip bandžiau juos įgyvendinti.

Taigi po paskutinės kelionės į sudužusį laivą, paslėpęs „fregatą“ saugioje vietoje, aš sugrįžau į savo pilį ir vėl pradėjau gyventi kaip gyvenęs. Tiesa, dabar turėjau daugiau turto negu pirma, bet nebuvo dėl to nė kiek turtingesnis, nes man tas lobis tiek tebuvo naudingas, kiek Peru indėnams prieš ten atvykstant ispanams.

Vieną lietingojo laikotarpio naktį, kovo mėnesį, dvidešimt ketvirtaisiais metais nuo to laiko, kai pirmą kartą iškėliau koją į šią vienišą salą, aš gulėjau savo lovoje, arba hamake, visiškai sveikas, tačiau negalėdamas užmigti; nejutau jokių skausmų, jokios ligos, jokių kūno negalavimų, taip pat nekankino didesnis dvasinis nerimas negu paprastai, bet per visą naktį niekaip negalėjau sumerkti akių.

Neįmanoma ir neverta dėstyti begalinę virtinę minčių, kuriuos tą naktį lyg viesulai skrido didžiuoju proto vieškeliu – atmintimi. Trumpai peržvelgiau, jei taip galima pasakyti, visą savo gyvenimo istoriją ligi atvykstant į šią salą ir po to, kai atsidūriau čionai. Mąstydamas apie pirmuosius žingsnius šioje saloje, ėmiau lyginti laimingas dienas su tuo nerimu, baime ir rūpesčiu, kurį teko kęsti nuo to laiko, kai smėlyje pamatčiau žmogaus kojos pėdsaką. Manau, kad laukiniai visą tą laiką lankė salą ir kad kartais jų galėjo čionai atvykti po kelis šimtus, bet to aš tada nežinojau ir todėl negalėjau bijoti. Tada buvau visiškai patenkintas, ir nors man grėsęs pavojus buvo

toks pat, buvau laimingas nieko apie jį nenutuokdamas, lyg jo ir nebūtų. Ši mintis paskatino mane susimąstyti apie daugelį pamokomų dalykų, ypač apie tai, kokia be galo gera dieviškoji apvaizda, kuri rūpindamasi žmonėmis, apriboja jų išmany-
mą ir žinias. Vaikščiodamas tarp daugelio tūkstančių pavojų, kuriuos išvydęs žmogus be galo nusiviltų ir netektų drąsos, bet jis esti žvaliai nusiteikęs ir ramus, jei nieko nežino apie jį supančias grėsmes.

Po tų apmąstymų ėmiau svarstyti, koks realus pavojus tiek metų man grėsė šioje saloje, kai vaikščiodavau jausdamasis visiškai saugus ir ramus, o tuo tarpu gal tik kokia nors kalva, didelis medis ar užėjusi naktis apsaugodavo mane nuo blogiausios mirties, nuo laukinių žmogėdrų, kurie būtų pačiupe mane tam pat reikalui kaip aš ožką ar vėžlį ir nelaikytų didesniu nusikaltimu nužudyti ir suryti mane, negu aš – nušauti karvelį ar slanką. Meluočiau sakydamas, kad taip pagalvojęs pasijutau be galo dėkingas visagaliai globėjui. Didžiai nusi-
žeminęs pripažinau, kad tai jis mane daugelį kartų išgelbėjo, kad be jo būčiau neišvengiamai pakliuvęs į negailestingų žmogėdrų nagus.

Kai šios šiurpios mintys praslinko, pradėjau svarstyti, kokia yra šių laukinių pabaisų prigimtis. Klausiau savęs, kaip galėjo išmintingasis pasaulio valdytojas leisti, kad jo kūriniai taip sužvėrėtų, nusmuktų netgi žemiau žvėriškumo, jog pradėtų ryti savo artimus. Į šį klausimą aš tą kartą neradau atsakymo. Tada pradėjau samprotauti apie tai, kurioje gi pasaulio dalyje gyvena tie siaubūnai, ar toli tas kraštas, iš kurio jie atplaukia, ko jie leidžiasi į tokią tolybę, kokios jų valtytės, ir pagaliau ar neištengčiau nuplaukti ten, kaip jie įstengia atkelti čia.

Aš netgi nepasistengiau pagalvoti, ką veiksiu nukeliavęs į žemyną, kas man bus, jei pateksiu į laukinių rankas, arba kaip paspruksi nuo jų, jeigu jie mane užpuls. Ne, aš net negalvo-
jau apie tai, kaip galėsiu pasiekti sausumą nesusitikdamas su jais ir neturėdamas jokios galimybės išsigelbėti. O jei ir nepakliūčiau jiems į nagus, tai kaip apsirūpinčiau maistu ir ku-
ria kryptimi turėčiau plaukti – nė vienas tų klausimų, sakau,

man nekilo, ir visos mano mintys sukosi vien apie tai, kaip savo luoteliu patekti į žemyną. Dabartinė mano būklė atrode pati vargingiausia, kokia tik tegali būti; už ją blogesnė – tik-tai mirtis. Aš maniau, kad jei tik pasiekčiau žemyno krantą, gal rasčiau kokią pagalbą ar bent galėčiau plaukti pakraščiu, kaip kad plaukiau Afrikos pakraščiais, kol pasiekčiau gyvenamą šalį ir sulaukčiau paspirties. Šiaip ar taip, tikėjausi savo kelyje sutikti kokį nors krikščionių laivą, kuris mane priimtų. Pagaliau blogiausiu atveju aš numirčiau, ir tuokart išsyk baigtųsi mano vargai. Be abejo, visos šios mintys kilo dėl to, kad išseko kantrybė, palūžo dvasia, apimta nuovylio dėl ilgai trunkančio nerimo ir nesėkmių, kurios mane ištiko patekus į sudužusį laivą. Jame tikėjausi rasti tai, ko taip karštai troškau, būtent žmogų, su kuriuo galėčiau kalbėtis, iš jo sužinoti, kur esu ir kaip galėčiau iš čia ištrūkti. Buvau labai sukrėstas tų minčių, visa sielos ramybė, visas nuolankumas apvaizdai laukiant dangaus sprendimo tarsi pakibo ore. Neįstengiau savo minčių pakreipti kur nors kitur, tik galvojau apie savo sumanymą keliauti į žemyną; šis ketinimas taip tvirtai įstrigo į mano sąmonę ir aš taip karštai troškau jį įgyvendinti, jog neįstengiau jam atsispirti.

Toksai planas mane jaudino apie dvi valandas ar daugiau; mano kraujas virte virė, o pulsas tvinkčiojo taip smarkiai, lyg būčiau susirgęs karštlige. Taip nepaprastai buvo įsiaudrinusi mano dvasia. Ir čia gamta mane užmigdė giliu miegu, lyg būčiau išvargęs ir netekęs jėgų, galvodamas apie tuos dalykus. Atrodė, kad ir sapne turėjo kamuoti tos pačios mintys, bet ne, jis visiškai nebuvo su jomis susijęs. Aš sapnavau, kad rytą, kaip visuomet išėjęs iš savo pilies, pakrantėje pamačiau du laivelius ir į sausumą lipant vienuolika laukinių. Jie buvo atsigabenę dar vieną laukinį, kurį ruošėsi nužudyti ir suėsti. Staiga tas laukinis, kurį jie buvo benužudę, pašoko ir kiek įkabindamas ėmė bėgti. Sapne man rodėsi, kad jis, norėdamas pasislėpti, atbėgo į tankųjį atžalynėlį, augantį priešais mano tvirtovę. Matydamas, kad jis vienas ir kad niekas jo nesiveja, aš jam pasirodžiau ir šypsena jį padrąsinau. Jis prieš mane at-

siklaupė tartum prašydamas pagalbos. Tada aš jam parodžiau savo kopėčias, paliečiau lipti aukštyn, nusivedžiau į urvą, ir jis tapo mano tarnu. Kai tik įsigijau šitą žmogų, tariau sau: „Dabar tikriausiai galėsiu išdrįsti plaukti į žemyną, nes tas vyrukas atstos laivo kapitoną ir paaiškins, ką daryti ir kur ieškoti maisto, kur neiti, kad nebūtume suryti, kurias vietas lankyti ir kurių vengti.“ Pabudau su šia mintimi ir taip neapsakomai džiaugiausi tąja sapnuota galimybe išsivaduoti, kad kai susivokiau ir supratau, jog čia tebūta vien sapno, mane apėmė nepaprastai sunkus nusivylimas ir mano nuotaika be galo sugedo.

Vis dėlto iš to pasidariau išvadą, kad vienintelė priemonė iš čia ištrūkti – tai sučiupti laukinį, geriausia, jei tik įmanoma, vieną belaisvių, pasmerktų mirti, kuriuos laukiniai atsigabena į salą. Bet šiems sumanymams vis dar trukdė viena kliūtis, – jų nebuvo įmanoma įvykdyti neužpuolus viso žmogėdrų pulko ir visų neišžudžius. O tai būtų ne tik labai beviltiškas ir rizikingas žygis; antra, aš labai abejoju jo teisingumu, ir mano širdis krūptelėdavo, kai pagalvodavau, kad turėsiu pralieti tiek daug kraujo, nors ir sau pačiam išgelbėti. Neverta kartoti tų įrodinėjimų, kuriuos iškeldavau prieš šitą sumanymą, nes juos visus jau anksčiau esu minėjęs. Nors dabar save įtikinėju ir kitais motyvais, būtent, kad tie žmonės yra mirtini mano priešai ir kad jie mane suėstų, jei galėtų; kad būsianti tikriausia savigyna, jei bandysiu išsivaduoti iš tokio gyvenimo, kuris tolygus mirčiai, ir aš čia lygiai taip pat save ginsias, kaip ir tuo atveju, jei jie mane užpultų, ir panašiai, – sakau, nors tie dalykai ir skatino mano sumanymą, tačiau mintis, kad gelbėdamasis turėsiu pralieti žmonių kraują, man buvo atgrasi, ir ji mane taip veikė, jog ilgą laiką negalėjau jai pritarti.

Bet pagaliau, po ilgos slaptos vidujinės kovos, iškentęs daug svyravimų, nes galvoje ilgai rungėsi įrodymai už ir prieš, aistringas, nuolatinis troškimas išsivaduoti galop įveikė visa kita, ir aš pasiryžau, jei tik bus įmanoma, žūtbūt sučiupti vieną tų laukinių, ir ėmiau svarstyti, kaip tatai įvykdyti. Šis dalykas iš tikrųjų buvo labai sunkiai išsprendžiamas. Negalėdamas sugalvoti jokių sėkmingų priemonių, pasiryžau tykoti laukinių

atplaukiant į krantą, o visa kita palikti atsitiktinumui ir veikti pagal aplinkybes.

Šitaip pasiryžęs, pradėjau kiek galima dažniau žvalgytis. Toji dažna žvalgyba mane visai išvargino, nes laukiau daugiau kaip pusantrų metų: beveik kasdien vis eidavau į vakarinį salos kraštą ir į pietvakarių kampą pažiūrėti, ar neatplaukė laukiniai, bet nė vieno luotelio nepastebėjau. Ši nesėkmė mane labai prislėgė, ir ėmiau nerimauti, tačiau šį sykį mano troškimas pasiekti užsibrėžtąjį tikslą ne tik neatšalo, bet priešingai, kas kartą vis labiau didėjo. Žodžiu sakant, kiek anksčiau rūpinausi išvengti laukinių ir likti nepastebėtas, tiek dabar geidžiau pats juos užklupti.

Be to, vaizdavausi galįs išlaikyti ne vieną, bet du ar tris laukinius, jei tik pavyktų juos sučiupti ir paversti tikrais savo vergais, akiai vykdančiais visus mano paliepinimus. Maniau susitvarkyti taip, kad jie negalėtų padaryti man nieko blogo. Ilgai žavėjaisi tuo sumanymu, bet vis negalėjau jo įvykdyti. Iš visų mano pasiryžimų ir planų nieko neišėjo, nes ilgoką laiką neteko pamatyti jokio laukinio.

Praslinko maždaug pusantrų metų, kai susidariau šį planą, bet visi mano svarstymai vis ėjo niekais, nes neturėjau progos jų įvykdyti. Ir štai kartą anksti rytą nustebau pamatęs net penkis luotelius pakrantėje, toje salos pusėje, kurioje buvo ir mano namai. Jais atplaukusieji buvo išlipę, ir aš jų nemačiau. Luotelių skaičius griovė visus mano sumanymus, nes išvydęs jų tiek daug ir žinodamas, kad laukiniai visuomet atplaukia keturiose ar šešiese, o kartais ir daugiau viename luotelyje, negalėjau ryžtis pats vienas užpulti dvidešimties ar trisdešimties vyrų. Todėl lindėjau savo pilyje sumišęs ir sunerimęs. Vis dėlto buvau visiškai pasiruošęs galimam puolimui, kurį buvau numatęs anksčiau, ir laukiau, pasiryžęs nesnausti, jei tik kas nors įvyktų. Laukiau ilgokai, klausydamasis, ar neišgirsiu jų keliamo triukšmo, pagaliau labai nekantraudamas padėjau savo šautuvus kopėčių apačioje ir kaip paprastai, dukart pasistatęs prie šlaito kopėčias, užsiropščiau į kalvos viršų. Tenai taip atsistojau, kad mano galva nekyšotų viršum kalvos ir jie

manęs jokiu būdu negalėtų pamatyti. Čia pro žiūroną pastebėjau, kad jų ne mažiau kaip trisdešimt ir kad jie susikūrę laužą ir pasiruošę mėsos. Kaip jie tą mėsą buvo išsivirę ir kokia ji buvo, aš nežinojau. Visi laukiniai šoko aplink ugnį, barbariškai kraipydamiesi ir savotiškai šuoliuodami.

Taip stebėdamas pro žiūroną pamačiau, kaip laukiniai ištempė du nelaiminguosius vyrus iš luotelių, matyt, jie gulėjo, ir dabar atvilko į krantą nužudyti. Mačiau, kaip vienas bemačiant krito, partrenktas turbūt kuoka ar mediniu kardu, nes taip jie būdavo įpratę daryti, o du ar trys žmogėdros tučtuojau prapjovė jo vidurius ir pradėjo mėsinėti. Antroji auka stovėjo čia pat, laukdama savo eilės. Staiga nelaimingasis, pasijutęs kiek laisvesnis ir nesurištas, įkvėptas vilties išsigelbėti, puolė nuo jų į šalį ir neįtikimai greitai ėmė bėgti smėliu į mane, t. y. į tą pajūrio pusę, kur buvo mano būstas.

Turiu prisipažinti, kad aš baisiai išsigandau, pamatęs jį bėgantį į mano pusę, juoba kad pasirodė, jog visas jų būrys puolė jo vyti. Tikėjau, kad išsipildys dalis mano sapno ir bėglys tikriausiai pasislėps atžalyne, bet jokiu būdu negalėjau tikė-

ti antrąją sapno dalimi – kad kiti laukiniai jo nesivys ir ten nesuras. Vis dėlto aš pasilikau savo poste, ir mano nuotaika pagerėjo, kai išvydau, jog jį vejasi tik trys vyrai. Dar labiau įsidrąsinau pastebėjęs, kad bėgdamas jis gerokai juos pralenkė ir nuo jų vis tolo. Darėsi aišku, kad jeigu jis galėtų taip bėgti nors pusvalandį, tada lengvai nuo jų paspruktų.

Tarp jų ir mano pilies tekėjo upelis, kurį ne kartą esu minėjęs anksčiau, jo žiotimis iš laivo į krantą gabenau savo krovinius, ir dabar aiškiai mačiau, kad nelaimingasis būtinai turės perplaukti tą upelį arba bus ten nutvertas. Bet kai laukinis pribėgo upelį, jis nesusvyravo, nors buvo potvynio metas, puolė ir jį perplaukė kokiais trisdešimt mostų, išlipo iš vandens ir nepaprastai greitai ėmė bėgti toliau. Kai trys besivejantieji pasiekė upokšnį, pamačiau, kad du iš jų moka plaukti, bet trečiasis ne; stovėdamas kitoje pusėje, jis žiūrėjo į juos, bet toliau nebėgo ir netrukus pamažu nuslimpinio atgal. Ir tai, kaip bus matyti, jam išėjo į gera.

Pastebėjau, kad tuodu, plaukdami per upelį, sugaišo dvigubai ilgiau negu nuo jų sprunkęs belaisvis. Man staiga dingtelėjo mintis, kuriai niekaip negalėjau atsisipirti, kad štai atėjo metas įsigyti tarną, o gal draugą ir padėjėją. Pati apvaizda, pagalvojau, įpareigoja mane išgelbėti šio nelaimingojo gyvybę. Kuo skubiausiai nulipau kopėčiomis žemyn, pasigriebiau abu savo šautuvus, kurie, kaip minėjau, stovėjo kopėčių apačioje, ir skubiai sugrįžęs į kalvos viršų leidausi bėgti jūros link. Mano kelias buvo visai trumpas bei nuokalnus, tad bematant atsidūriau tarp besivejančių ir vejamojo. Garsiai šūktelėjau bėgančiajam, kuris atsigręžęs iš karto gal tiek pat išsigando manęs kiek ir savo priešų, bet aš pamojau jam ranka, kad jis grįžtų, o tuo tarpu pats pamažu nuėjau pasitikti dviejų persekiotojų. Paskui staiga puoliau priešakinį ir parmušiau šautuvo buoze. Šauti nenorėjau, kad neišgirstų kiti laukiniai, nors iš tokio nuotolio ne taip jau lengva šūvį išgirsti, o kadangi dūmų nebūtų matyti, jie vargiai suprastų, ką tai reiškia. Kai partrenkiau pirmąjį, antrasis išsigandęs sustojo, ir aš skubiai šokau prie jo, bet pribėgęs arčiau pastebėjau, kad jis turi lanką su

strėle ir taikosi į mane šauti. Taigi turėjau šauti pirmas ir iš karto ją nudėjau. Vargšas laukinis bėglys, matydamas, kad abu jo priešai guli negyvi (taip jam atrodė), sustojo, bet buvo taip išsigandęs šautuvo ugnies ir trenksmo, jog sustingo lyg suakmenėjęs ir nėjo nei pirmyn, nei atgal, nors atrodė verčiau linkęs bėgti, negu artintis prie manęs. Aš vėl jam šūktelėjau ir ženklais paraginau priėti. Tuos ženklus jis lengvai suprato, truputį paėjęs ir vėl sustojo, vėl truputį žengtelėjo ir vėl stabtelėjo. Čia aš pastebėjau, kad jis stovi drebėdamas, lyg būtų paimtas į nelaisvę ir tučiuojau turėtų kristi negyvas, kaip atsitiko abiem jo priešams. Aš vėl paliečiau jam eiti prie manęs ir drąsinau įvairiausiais ženklais, kokius tik galėjau sugalvoti. Jis ėjo vis artyn ir artyn, klaupdamasis kas dešimt ar dvylika žingsnių, tuo reikšdamas dėkingumą už tai, kad išgelbėjau jam gyvybę. Nusišypsojau maloniai į ją žiūrėdamas ir paraginau dar arčiau priėti. Pagaliau jis visiškai priartėjo prie manęs, tada vėl atsiklaupė, pabučiavo žemę, padėjo ant jos galvą ir, paėmęs mano koją, užsikėlė ją sau ant galvos. Šitai, mano manymu, buvo ženklas, kad jis prisiekia visą amžių būti mano vergu. Aš ją pakėliau, elgiausi su juo draugiškai ir kaip mokėdamas drąsinau. Bet mano pradėtasis darbas nebuvo baigtas: pastebėjau, kad laukinis, kurį partrenkiau, nėra užmuštas, o tik smūgio apsvaigintas ir dabar baigia atsigauti. Parodžiau jį savo laukiniui ir leidau suprasti, kad anas nėra miręs. Čia jis pratarė man kelis žodžius: nors aš jų nesupratau, vis dėlto jie man buvo malonūs, nes tai buvo pirmieji žmogaus tariami garsai, išskyrus mano paties balsą, pasiekę mano ausis daugiau kaip po dvidešimt penkerių metų. Bet dabar tokiems apmąstymams nebuvo laiko. Partrenktasis laukinis tiek atsigavo, jog atsisėdo ant žemės, ir aš pastebėjau, kad manasis ėmė bijoti. Tai pamatęs, nutaikiau kitą savo šautuvą į tą vyrą, lyg norėdamas šauti. Tada mano laukinis – dabar taip ją vadinsiu – ženklais paprašė, kad paskolinčiau savo kardą, kuris be makštų kaboją ant diržo prie mano šono. Padaviau jam tą kardą. Vos tik ją gavęs, jis tuoj nubėgo prie savo priešo ir vienu kirčiu taip vikriai nukirto jam galvą, kad joks budelis

Vokietijoje nebūtų galėjęs greičiau ir žvitriau to atlikti. Man atrodė labai keista, kad tai padarė žmogus, kaip turėjau pagrindo manyti, niekuomet nematęs kardo, išskyrus savus medinius. Bet vėliau patyriau, kad jie darosi medinius kardus, tokius aštrius ir sunkius ir iš tokio kieto medžio, jog ir jais nukerta galvas, net ir rankas, ir tai padaro vienu kirčiu. Po šio žygio jis priėjo prie manęs pergalingai šypsodamasis, atnešė kardą, darydamas daugybę įvairių judesių, kurie man buvo nesuprantami, ir padėjo jį tiesiai priešais mane drauge su nužudytojo laukinio galva.

Bet labiausiai jį stebino tai, kaip aš galėjau iš taip toli nukauti antrąjį indėną, ir rodydamas į jį laukinis ženklais prašė leisti nukautąjį apžiūrėti. Aš jam leidau, paaiškindamas tai, kaip mokėjau. Priėjęs prie nukautojo ir žiūrėdamas į jį, jis sustojo lyg apstulbęs, paskui apvertė ant vieno šono, tada ant kito, apžiūrėjo žaizdą, kurią padarė į krūtinę pataikiusi kulka, nors kraujo ištekėjo nedaug: matyt, nukraujavo viduje, nes buvo jau negyvas. Laukinis paėmė jo lanką bei strėles ir sugrįžo pas mane. Tada aš apsisukau, norėdamas eiti šalin, ir pamojau jam žengti paskui mane, stengdamasis ženklais išaiškinti, kad paskui tuodu gali atsekti ir daugiau laukinių.

Bėglys taip pat ženklais man parodė, jog galėtų užkasti juos į smėlį, kad kiti atėję jų nepastebėtų. Aš jam parodžiau, kad gali tai padaryti. Jis ėmėsi darbo ir per kelias minutes plikomis rankomis išrausė duobę, tokią plačią ir gilią, kad joje galėjo tilpti žmogus. Tada atvilko į ją vieną užmuštąjį ir užpylė smėliu. Taip pat padarė ir su kitu. Mano manymu, jis užkasė juos per kokį ketvirtį valandos. Tada jį pašaukęs nusivedžiau, bet ne į savo pilį, o visai į kitą pusę, į urvą tolimoje salos dalyje. Taigi aš neleidau išsipildyti anai sapno daliai, kuri sakė, kad jis atbėgo pasislėpti mano atžalyne.

Parsivedęs daviau jam duonos bei saują džiovintų vynuogių ir gurkšnį vandens, nes nuo greito bėgimo jis buvo labai ištroškęs. Šitaip jį atgaivinęs, ženklais paliečiau atsigulti ir pamiegoti, parodydamas vietą ant glėbio ryžių šiaudų, apklotų antklode, kur aš ir pats kartais miegodavau. Vargšelis atsigulė ir tučtuojau užmigo.

Tai buvo šaunus, gražus vyras, puikaus sudėjimo, stiprių, tiesių, tačiau ne per daug stambių rankų ir kojų, aukštas ir labai dailiai nuaugęs, mano manymu, apie dvidešimt šešerių metų. Iš veido jis atrodė labai geraširdis – neturėjo niūrių ir žiaurių bruožų, – tai buvo labai vyriškas veidas, drauge pasižymįs tikru europiečio švelnumu ir gerumu, ypač kai juokdavosi. Jo plaukai buvo ilgi ir juodi, bet nesiraitė kaip avies vilna, kakta aukšta ir plati, akys nepaprastai gyvos, žvilgsnis aštrus. Jo oda nebuvo visiškai juoda, tik tamsiai ruda, bet ne tokio negražaus gelsvai rudo atspalvio kaip brazilų, virginiečių ir kitų Amerikos čiabuvių, o pilkai rudos alyvinės spalvos, labai malonios, nors sunkiai aprašomos. Veidas buvo apskritas ir putnus, nosis maža, bet nepriplota kaip negrų, burna graži, lūpos plonos, dantys puikūs, tiesūs, balti lyg dramblio kaulas.

Kokį pusvalandį pamiegojęs, tikriau sakant, snustelėjęs, jis pabudo ir išėjo iš urvo, o aš tuokart melžiau savo ožkas, kurios buvo čia pat aptvare. Pastebėjęs mane, jis pribėgo, puolė ant kelių, visais įmanomais ženklais rodydamas nuolankų savo dėkingumą, ir norėdamas tatai išreikšti darė daugybę juokin-

gų judesiu. Pagaliau jis padėjo galvą ant žemės, prie pat mano kojos, ir antrą mano koją užkėlė sau ant galvos, kaip jau buvo padaręs anksčiau, o paskui visais įmanomais ženklais pareiškė begalinį atsidavimą, norą tarnauti ir visišką klusnumą, stengdamasis parodyti, kad tarnaus man kol gyvas. Aš daug ką supratau iš to, ką jis norėjo pasakyti, ir stengiausi jam išaiškinti, kad esu juo labai patenkintas. Netrukus pamėginau su juo kalbėtis ir ėmiau jį mokyti su manim susišnekėti. Pirmiausia pareiškiau, kad jo vardas bus Penktadienis, nes tą dieną išgelbėjau jam gyvybę. Taip jį pavadinau tai dienai prisiminti. Išmokiau jį tarti žodį „ponas“ ir išaiškinau, kad tai bus mano vardas. Taip pat išmokiau sakyti „taip“ ir „ne“ ir paaiškinau tų žodžių reikšmę. Daviau pieno molinėje puodynėje, prieš tai jam matant pamirčiau jame duonos riekelę ir ją suvalgiau užsigerdamas pienu. Ir jam daviau gabalą duonos, kad galėtų tai padaryti. Jis tuoj pat pakluso ir ženklais parodė, kad jam esą labai skanu.

Aš ten su juo pernakvojau, o kai tik išaušo, paliepiu eiti su manim ir leidau suprasti, kad duosiu jam drabužių. Atrodė, kad jis tuo labai džiaugiasi, nes buvo visiškai plikas. Kai ėjome pro tą vietą, kur jis buvo užkasęs tuodu vyrus, jis man ją tiksliai parodė kartu su žymėmis, kurias buvo palikęs, kad galėtų vėl juos rasti, ir ženklais paaiškino, kad turėtume juos išsikasti ir suvalgyti! Aš stengiausi jam parodyti, kad labai supykau, išreiškiau savo pasibjaurėjimą tuo dalyku, pavaizdavęs, kad noriu vėmti vien pagalvojęs apie tai, ir ranka įsakiau jam pasitraukti. Jis tučtuojau labai klusniai pasišalino. Tada nusivedžiau jį į kalvos viršūnę pasižiūrėti, ar jo priešai jau išplaukė. Išsitraukęs žiūronus žvilgtelėjau ir aiškiai pamačiau tą vietą, kurioje jie rengėsi puotauti, bet laukinių ir jų luotelių dabar nesimatė. Buvo aišku, kad jie išplaukė nepasistengę surasti savo dviejų dingusių draugų.

Bet aš tuo nesitenkinau; būdamas dabar drąsesnis, taip pat ir smalsesnis, pasišaukiau savo žmogų Penktadienį, įdaviau jam į rankas kardą, per pečius jis užsikabino lanką su strėlėmis (greitai pastebėjau, kad tą ginklą jis labai vikriai sugeba

naudoti), taip pat liepiu jam nešti vieną šautuvą, pats pasiėmiau kitus du, ir mes nužingsniavome į tą vietą, kur buvo išsilaipinę laukiniai: mat dabar norėjau daugiau apie juos sužinoti. Kai priėjau tą vietą, kraujas sustingo mano gyslose ir širdis nustojo plakusi – išvydau be galo siaubingas vaizdą. Iš tiesų prieš akis atsivėrė baisus – bent toksai jis atrodė man, nors Penktadieniui nedarė jokio įspūdžio. Žemė buvo nuklota žmonių kaulais, nudažyta jų krauju, šen bei ten mėtėsi pusiau suėsti, apkramtyti apdegę mėsos gabalai. Žodžiu sakant, visur buvo matyti žymės laukinių pokylio, kurį jie ten kėlė, įveikę savo priešus. Mačiau tris kaukoles, penkias rankas ir trijų ar keturių kojų bei pėdų kaulus, taip pat daugybę kitų kūno dalių. Penktadienis ženklais man paaiškino, kad jie savo puotai buvo atsigabenę keturis belaisvius: trys iš jų buvo suvalgyti, o jis (čia jis parodė į save) buvęs ketvirtasis; įvykusios didelės kautynės tarp šitų laukinių ir gretimo karaliaus, kurio valdinys, atrodo, jis ir buvo. Ten buvę paimta daug belaisvių, juos visus nugalėtojai nugabenę į įvairias vietas, ketindami per puotą suvalgyti. Taip ir atsitiko tiems nelaimingiesiems, kuriuos tie niekšai buvo atsigabenę į šią salą.

Aš liepiu Penktadieniui surinkti kaukoles, kaulus, mėsą ir visus likučius, sudėti juos į krūvą ir, sukrovus ant viršaus didelį laužą, visa tai sudėginti, paversti pelenais. Pastebėjau, kad Penktadienis vis dar geidžia žmogienos ir kad jis savo prigimtimi vis dar tebėra žmogėdra, bet parodžiau tiek pasibjaurėjimo, jog jis nedrįso to daryti. Aiškiai leidau jam suprasti, kad užmuščiau, jeigu jis pasiduotų savo įgeidžiui.

Kai jis atliko šį darbą, mes sugrįžome į savo pilį, ir aš ėmiau rengti savo tarną, Penktadienį. Pirmiausia daviau jam linites kelnes, kurias buvau ištraukęs iš minėtosios neturtingo patrankininko dėžės, rastos sudužusiam laive. Tos kelnės, truputėlį perdirbtos, puikiausiai jam tiko. Paskui iš ožkų kailių pasiuvau jam striukę, stengdamasis padaryti ją kiek galima geresnę (dabar jau buvau visai neblogas siuvėjas!), daviau kepurę, mano pasiūtą iš kiškių kailiukų, labai patogią ir gana gražią. Taigi savo Penktadienį aprenčiau visai neblogai. Jis

buvo labai patenkintas, matydamas esąs beveik taip pat gerai apsilvilkęs kaip ir jo ponas. Tiesa, iš pradžių vilkėdamas tuos drabužius jis vaikščiojo labai nevikriai: kelnes nešioti jam buvo labai nepatogu, švarkas spaudė pečius ir veržė pažastis, bet aš truputį juos paplatinau tose vietose, kur jam veržė ar graužė, o jis prie jų palengva priprato ir ilgainiui ėmė jaustis su jais visai puikiai.

Parėjęs su juo namo į savo pašiūrę, kitą dieną ėmiau svars-tyti, kur jį įkurdinti. Kad jam būtų patogiu, o ir man ramu bei saugu, tarp vidujinio ir išorinio pylimo padariau nedidelę pa-lapinę. Joje buvo anga į mano urvą, ir padariau tvirtas lentines duris ir jas įtaisiau taip, kad atsidarinėtų į vidų; nakčiai jas užstumdavau velke, o kopėčias užsitraukdavau, kad Penkta-dienis jokia būdu negalėtų patekti į vidinį aptvarą; jeigu jis liptų per pylimą, tai sukeltų daug triukšmo, ir aš būtinai pa-busčiau. Mat vidinis aptvaras dabar buvo visas apdengtas: stogas buvo iš ilgų karčių, atsiremiančių į kalvos šlaitą, kartys apdėtos skersiniais pagaliais vietoj skiedrų ir storai apklotos ryžių šiaudais, standžiais it nendrės, o skylėje, kuri buvo pa-likta kopėčiomis įlipti ir išlipti, pritaisiau nuleidžiamas dure-lės: jei kas nors mėgintų iš lauko pro jas įlįsti, jos kristų žemyn ir sukeltų didelį triukšmą. Ginklus nakčiai visus susidėdavau prie savęs.

Bet visos tos atsargos priemonės buvo visai nereikalingos, nes niekada joks žmogus neturėjo ištikimesnio, labiau my-linčio ir nuoširdesnio tarno už mano Penktadienį – neirzlus, neužsispyręs, nemėgstąs sauvaliauti, visuomet malonus ir pa-slaugus, jis buvo prisirišęs prie manęs kaip vaikas prie tėvo. Esu įsitikinęs, kad bet kuriuo atveju jis būtų paaukojęs savo gyvybę, jei būtų reikėję gelbėti manąją. Jis daug kartų tai įro-dė, tuo išblaškydamas visas mano abejones, ir aš greitai įsiti-kinau, kad nėra reikalo jo saugotis.

Visa tai teikė man progų atkreipti dėmesį ir stebėtis, kaip visagalio Dievo apvaizda daliai savo kūriniių šiame pasaulyje nesuteikė galimybių visavertiškai panaudoti savo dvasinių su-gebėjimų, nors jie, kaip ir mes, turi tokią pat protą, tokius pat

prisirišimo, švelnumo, pareigos jausmus, jiems būdingos panašios aistros, pasipiktinimas skriaudomis, jie taip pat dėkingi, nuoširdūs, ištikimi, gebantys daryti gera ir atsiliepti į Dievo jiems teikiamą gerį. Ir kai Viešpats teikiasi duoti progą šioms savybėms pasireikšti, jie jas panaudoja geriems tikslams, netgi geresniems negu mes. Šios mintys paskatino mane kartkartėmis labai nusiminti, pagalvojus, kad mes įvairiomis progomis labai niekingai naudojame šias savybes, nors mums jas apšviečia didžioji Viešpaties mokslo šviesa ir jo žodžio suvokimas. Kodėl Dievui patiko slėpti šį mokslą nuo daugelio milijonų sielų, kurios, kaip galiu spręsti pagal šį vargšą laukinį, pritaikytų jį daug geriau negu mes? Todėl aš kartais nuklysdavau per toli, įsiverždamas į apvaizdos valdas ir pradėdamas abejoti, ar teisinga, kad šviesa atskleidžiama vieniems, o slepiama nuo kitų, tuo tarpu pareigos reikalaujama ir iš vienu, ir iš kitų. Bet aš lioviausi šitaip samprotavęs ir užbaigiau šias mintis tokia išvada: visų pirma, mes nežinome, dėl kokios priežasties tuos žmones reikėjo taip nuskriausti, juk Dievas savo prigimtimi yra be galo šventas ir teisingas, tad šitaip negalėtų būti. Jei visi šie padarai pasmerkti Dievo nežinia, tatau, matyt, yra bausmė už nuodėmes tai šviesai, kuri, kaip rašoma Šventraštyje, yra jiems įstatymas, ir tiems reikalavimams, kuriuos jų sąžinė laiko teisingais, bet apie kuriuos mes nieko nežinome. O antra – mes juk visi esame molis didžiojo puodžiaus rankose, ir joks indas negali jam prikišti: „Kodėl tu mane tokį nulipdei?“

Bet grįžkime prie mano naujojo draugo. Aš buvau nepaprastai juo patenkintas ir ėmiau mokyti visko, kad pasidarytų naudingas, sumanus ir galėtų man padėti. Ypač mokiau jį kalbėti ir suprasti, ką kalbu aš. Jis buvo nepaprastai gabus mokinys, labai linksmas, visada uolus ir labai džiaugdavosi, kai galėdavo suprasti, ką jam sakau, ar išaiškinti man tai, ką pats nori pasakyti. Su juo kalbėtis būdavo vienas malonumas. Dabar mano gyvenimas slinko labai sklandžiai ir smagiai, ir aš ėmiau tarti, kad jeigu tik būčiau apsaugotas nuo kitų laukinių, tai nesikrimsčiau, jeigu likčiau šioje saloje ligi pat gyvenimo pabaigos.